

Bihar megyei cigány diákok oktatása

Pălcuț-Bereczki Andrea-Brigitta

**Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Neveléstudományi Doktori Iskola,
Eger**

Bevezetés

Kutatások és tapasztalatok azt mutatják, hogy a pedagógusok egy része nem akar megkülönböztető jelet tenni a cigány diákjaira, éppen ezért egyenlően kezeli őket a magyar diákokkal. Ami azt jelenti, hogy módszereiket a magyarságukból fakadó élettapasztalatok határozzák meg. Éppen ezért nagyon gyakran a tanórák sikertelenek, a tanárokat és diákokat egyaránt kudarcok érik. Az említett eredmények, a saját tapasztalatok, valamint a téma kifejtésének hiányossága Bihar megyében késztettek arra, hogy foglalkozzák a roma oktatással.

Tanulmányomban igyekeztem felvázolni a roma oktatás helyzetét Romániában, összegezni az eddigi kutatások eredményeit, összegyűjteni a romák oktatására vonatkozó pedagógiai tapasztalatokat, illetve alkalmazható módszereket ajánlani pedagógustársaimnak.

1. Elméleti háttér

1.1. Roma kisebbség Romániában

A 2022-es népszámlálás adatai arra mutatnak rá, hogy Románia lakosságát körülbelül húsz millió fő alkotja, amelyben 18 kisebbségi népcsoport található. 3,44% -át a roma lakosság teszi ki. Számszerűen 569477 személy vallotta magát cigánynak, de nem hivatalos adatok szerint ez a szám elérheti akár a kétmillió főt is. Bihar megye Tanfelügyelőségének adatai szerint 8042 magyar diák vallja magát romának, közülük 375 tanul cigány tannyelvű osztályban vagy csoportban.

1.2. Románia oktatási rendszerének történeti áttekintése

Erdélyben a 13. században már megtalálható az oktatás valamilyen formája, hiszen az egyház keretein belül elkezdődött a papok taníttatása. A 15. században magyar, német és román nyelvű tanítás vette kezdetét, viszont oktatási rendszerről csak a 17. századtól beszélhetünk. Az 1800-as évek második felében a modern oktatási rendszer hozományaként az írástudatlanok csökkentése és felszámolása érdekében bevezetik a tankötelezettséget. A cigány kisebbség évszázadokig rabszolgaságban élt, felszabadításuk 1856-ban történik meg integrációs intézkedések nélkül. A második világháború egyik következménye, hogy Romániában elindul a kisebbségi magyar tannyelvű oktatás. Történelmi tény az is, hogy a második világháborúban nagyon sok roma esik a náciizmus áldozatává. Éppen ezért a roma diákok tanítására csak az 1989-es kommunista rendszer bukása után kerül sor, de törvényes rendelet, amely a kisebbségi nyelveken való oktatásnak kedvez, majd 2011-ben születik. Azóta a nemzeti kisebbségek nyelvein való tanulás és tanítás a rendszer minden szintjén létezik: állami, magán- és felekezeti intézményekben is.

Az egyik roma kisebbségi rendeletben a felső tagozatra jutás módszertana előírja, hogy minden 9. osztályban külön helyet kell fenntartani a roma diákok számára, ahova verseny nélkül felvételt nyerhetnek. Ugyanez a törvény szabályozza az egyetemre való beiratkozást is. Jakab Judit szerint viszont „a romák oktatására vonatkozó törvények alig vagy egyáltalán nem valósulnak meg” (Jakab 2019), illetve nem igazán segítik a cigányság taníttatását. A konkrét programok többnyire csak tervek maradnak. Egyik oka az, hogy a roma tanulók nagy része nem

jut el a felsőoktatás rendszeréig, így nem szükséges a helyek fenntartása. A kutatónő mindezen rendeletek megfogalmazása előtt kutatásokat ajánl, melyek arra szolgálnának, hogy felmérjék, mire is van valójában szükség ebben a helyzetben. Elsődlegesen diagnosztizáló kutatásokra megye- és ország szinten, melyekben áttekintnék a romák oktatásának helyzetét. Másodsorban pedig olyan kutatások szükségesek, amelyek az iskolázott cigány diákok helyzetét mérnék fel. Mindezek mellett nem elhanyagolható a pedagógusok viszonyulásainak, módszereinek vizsgálata sem, hiszen nem minden pedagógus alkalmas roma többségű osztályok tanítására azért, mert ez egy „nehézített pálya” (Jakab 2019), ahol kellően problémaérzékenynek, nyitottnak, türelmesnek kell lenni. Végezetül arra kapunk választ, hogy mindenképpen szükséges az ilyen iskolákban tanító pedagógusok képzése.

1.3. Roma kisebbségek helyzete az oktatási rendszerben

A román oktatási rendszer teljesítménycentrikus, ami nem kedvez a roma diákoknak, hiszen a versenyeken, országos felméréseken elért eredmények alapján történő hierarchizálás olyan kontextust teremt, amely nem segíti a hátrányos helyzetből induló gyerekeket. S mivel a cigány gyerekek többsége ilyen körülmények közül lép be az oktatási rendszerbe, illetve, ha nem is, akkor a beilleszkedési esélyeket „lehúzzák” a köztudatban élő, velük kapcsolatos sztereotípiák. Dávid-Kacsó Ágnes szerint a romák „saját nevelési igényű” (Dávid-Kacsó 2017) népcsoportot alkotnak, hiszen más kultúrából jönnek, ahol eltérőek a gyereknevelési sajátosságok és a nyelvi kódok is. Az integrált iskolák buktatója éppen abban nyilvánul meg, hogy ezekben az intézményekben a megközelítési módok a többségi társadalom szempontjait veszik igénybe. A szegregáció szintén nem a legalkalmasabb módszer, hiszen így elkülönülnek, s nem sikerül a felzárkózás. Dávid-Kacsó szerint a roma diákok felzárkózása érdekében olyan iskolára lenne szükség, amely motivál, munkafolyamatot díjaz, releváns tartalmakat tanít, figyelembe veszi a tanulók életkori és kulturális sajátosságait, illetve bevonja a szülőket is, ahogyan az inkluzív iskolákban teszik azt. Dávid-Kacsó (2017) tanulmányában példákat is ad hatékony osztálytermi gyakorlatokra, melyek közül az alábbiakban kiemelnek néhányat:

„Sok figyelemre és irányításra van szükségük [...]. Lassan, lassú a haladás, de van. Annyi hónap után, amiben dolgoztam velük, most rendesebbek, civilizáltabbak, [...] teljesítik a kéréseket. Leírtam, ezt csináltuk, megmondtam, és szerencsére most már mondhatom, hogy eredmények vannak.” (Tanító 1)

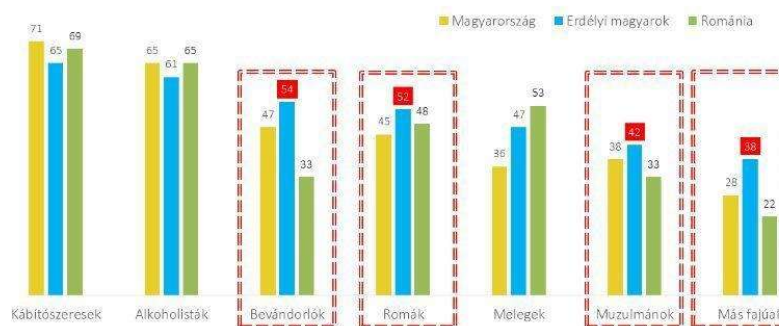
„És azt vettem észre, hogy minél többet dolgoznak velük [a roma gyerekekkel], felbátorodnak és ők is olyanok akarnak lenni mint a többiek, minél több feladatot megoldani, minél helyesebben.” (Igazgató)

„Dicséretet. Jutalmak, mit tudom én, egy rajz, csillag, azok az ábrák a vidám és szomorú arcokkal, ezekkel még motiváljuk őket” (Tanító2) (Dávid-Kacsó 2017: 52).

Toma Stefánia (2017) kutatásában olyan iskolán kívüli tényezőket vizsgál, amelyek hozzájárulnak a roma diákok iskolai sikereihez. Ilyen például a lakóközösség viszonya a roma közösséggel, a külföldi munkavállalás hatása, illetve a civil és egyházi szervezetek támogató jelenléte. A Nemzeti Kisebbségkutató Intézet felmérése szerint az erdélyi magyarok és a románok eléggé mérvadó százaléka nem szeretne romákat szomszédnak.

Az ábra az alábbiakban tekinthető meg:

Különböző típusú ember közül kik azok, akiket nem szeretne *szomszédjainak*? (Az adott kategóriákat említők aránva)

1. ábra: A romákkal való szomszédság
Forrás: Nemzeti Kisebbségkutató Intézet

A kutatott település egyikében szintén nagyok a népcsoportok közötti szakadékok, ami miatt a romák sajátos migrációs rendszert alakítottak ki, és az innen származó jövedelmet saját körükben fektetik be. Horváth-Kovács szerint „az iskolában is megmaradt a szegregáció, s abban a helyzetben, megfelelő támogatás hiányában, maguk a gyerekek sem igazán motiváltak, hogy ott maradjanak, és befejezzék vagy folytassák a tanulmányaikat” (Horváth-Kovács 2022). Az eredmények arra mutatnak rá, hogy a civil szervezetek és az egyház támogatása településenként eltérő, van hely, ahol egyáltalán nem segítik a cigányok helyzetét, s van település, ahol mind az infrastruktúra kiépítésében, mind az oktatás segítségével hangsúlyt fektetnek a cigány közösségekre.

Plainer Zsuzsa kutatásában arra próbált választ találni, hogy mit jelent a romák számára a „jó és a rossz” (Horváth-Kovács 2022) iskola. A válaszadók többsége szerint a jó iskola az, ahol a gyerekek jól érzik magukat, ha van after school program és meleg étel, ha a tanítónő segítőkész.

1.4. Romák a romániai iskolarendszerben

Annak, hogy a cigányok alig vagy egyáltalán nem vesznek részt a felsőoktatásban, számos politikai, oktatásügyi és társadalmi oka van. A román iskolarendszer nem kellően adaptív, éppen ezért a hátrányos helyzetben élő gyerekeknek kevésbé sikerül felzárkózniuk, jó eredményeket elérniük. Nagyon sok esetben teljesen figyelmen kívül hagyják a roma tanulók helyzeteit és igényeit. Szolár Éva szerint a Romániában bevezetett oktatási törvények nagy része implicit módon alkalmazott, hiszen megfigyelhető két általános probléma: a lemorzsolódás és az iskolázatlanság. Ennek leküzdésére eddig egyetlen olyan felzárkóztató program volt, amely számottevő eredményeket ért el, a Phare-(pilot)-projekt, de ez csupán a 42 megyéből 10 megyét érintett. A projektben nem vettek részt olyan megyék, ahol számottevő a roma kisebbség: Hargita-Kovácsna, Szatmár, Bihar, Szilágy és Temes megye. Összefoglalva elmondható, hogy konkrét projekttervek többnyire születnek, viszont a gyakorlatban ezek nehezen érvényesülnek. Sok esetben a tervekből hiányzik a koncepció, az anyagi tőke és a felelősségvállaló szervezet (Szolár 2007).

1.5. Meghatározott célok az iskolai képzésben való részvétel növelésére

Szolár Éva tizenöt pontban foglalta össze azokat az alcélokat, melyek elősegítenék a cigány diákok részvételét az oktatási rendszerben:

„Az óvodai oktatásban való részvétel elősegítése – különös tekintettel a felkészítő csoportra – annak érdekében, hogy megelőzzék az iskolai beilleszkedés kudarcát, beleértve a román nyelv okozta nehézségeket.

Az óvodai oktatás átszervezése annak érdekében, hogy minden gyerek hozzáférhessen.

A hátrányos helyzetű csoportok részvételének növelése az alapfokú oktatásban a lemorzsolódási arány jelentős csökkentésével.

A tanulás minőségének és feltételeinek a javítása, a nevelési-oktatási folyamat hozzáigazítása a fejlődés egyéni és szakmai igényeihez, valamint az oktatás befogadóvá tétele.

Az iskola és család közötti hatékony partnerségi kapcsolat kialakítása annak érdekében, hogy a szülők bizalma növekedjék az oktatási intézmény iránt, s ez motiválja a gyerekek részvételét az oktatásban.

A tanfelügyelőség, a nem állami szervezetek és a közszolgálati intézmények közötti kooperáció növelése.

Alternatív oktatási formák kidolgozása a speciális igényű roma gyerekek számára.

A lemorzsolódás és az iskolázatlanság folyamatos követése.

A roma többségű iskolák pedagógusainak pluszképzése.

A roma többségű iskolákban a cigány kultúra, történelem és hagyományrendszer felértékelése és oktatása.

A roma felnőttek képzése és ezzel egy időben kedvező attitűd kialakítása az iskola iránt.

A roma szülők aktív részvételének elősegítése az iskolai életben.

A helyi döntéshozók (iskolafenntartók) és az iskola közötti kommunikáció és kooperáció elősegítése.

Iskolamenedzseri képzés.

Az oktatási programok átláthatóságának növelése” (Szolár 2007).

1.6. Előző kutatások eredményei

A FRA 2011-es felmérése szerint Romániában még mindig alacsony (Bulgáriához, Görögországhoz hasonlóan) a romák kötelező oktatásban való részvétele. Görögországban 43%, Romániában 22% roma nem jár iskolába. A 16-24 éves csoport válaszai alapján ez a százalék csökkent, hiszen ebben a korcsoportban 15%-os az iskolai kihagyás. A felső középfokú tanulmányok befejezése ennél még alacsonyabb tendenciát mutat, hiszen Görögországhoz, Franciaországhoz és Spanyolországhoz hasonlóan 90% nem fejezi be a felsőfokú tanulmányokat. A fiatalok körében is ritka a felső középfok elvégzése, 10% alatti. Az írástudatlanság is előfordul még a cigányok körében, bár ez is csökkenő tendenciát mutat: a 16 év fölötti megkérdezettek 31%-a, a 14-16 éves korosztály 22%-a küzd ezzel a problémával. Bulgáriában, Görögországban és Romániában minden korcsoportra jellemző a kötelező iskola mellőzése. Érdekesség, hogy az iskola kerülése főként a nők körében jellemző (8%-os a férfiakkal szembeni különbség), melynek okai a korai házasságkötés és gyermekvállalás. A kutatásban részt vevő nem roma gyerekek 32-49%-a tanul etnikailag vegyes osztályokban, illetve a kutatási alanyok 2%-a jelölte, hogy a romák számára fenntartott speciális iskolába jár. 55% anyagi okok miatt hagyta el az iskolát. Vidéken az óvodába járás aránya 17,8%-os, városokban ez 36,8%-os (FRA 2011).

A CRISS-felmérés adatai szerint a kutatásban részt vevő roma emberek 33%-át érte hátrányos megkülönböztetés munkahelyen, rendőrségen, hivatalos ügyintézésben. 20%-a diszkriminációról számolt be az igazságszolgáltatásban, 27% az egészségügyben. Illetve a kutatásban az is szerepel, hogy a politikai párbeszédre még mindig jellemzőek a romákkal szembeni konkrét megbélyegző kijelentések.

2. A kutatás célja, hipotézisei

Mivel Romániában a roma kisebbség nagyszámú, illetve a fenti tanulmányok arra mutatnak rá, hogy Bihar megyére vonatkozóan hiánycikk a cigány kisebbségek oktatásáról szóló kutatás, ezért az oktatásban való részvételük javítására szükségesnek tartom a felméréseket. A kutatást kérdőíves módszerrel végeztem, amelyben Bihar megyében dolgozó pedagógusokat kérdeztem meg. A kérdőív húsz kérdést tartalmazott, melyek a következők:

1. *Iskola, település neve, ahol tanít?*
2. *Milyen korcsoportot tanít? Jelölje be!*
3. *Milyen tantárgyat tanít?*
4. *Kb. hány diákot tanít? Jelölje be!*
5. *Diákjainak kb. hány százaléka roma? Kérem, jelölje be!*
6. *Kérem, írja le röviden, milyen körülmények között élnek a tanított roma diákjai! (Akikről tudja.)*
7. *A tanított roma diákok kb. hány %-a volt jelen fizikailag egy évre visszatekintve az óráin?*
8. *A tanított roma diákok kb. hány %-a volt jelen az online órákon?*
9. *Kérem, jelölje be, melyek a roma diákok hiányzásainak okai!*
10. *A roma diákok kb. hány %-a tesz eleget a tanmenet követelményeinek 80%-os teljesítmény fölött?*
11. *Kérem, jelölje be azokat, melyek többnyire jellemzőek roma diákjaira!*
12. *Ön szerint változott-e a romák oktatása az elmúlt tíz évben?*
13. *Ön az elmúlt tíz évben milyen gyakran vette figyelembe a roma diákok igényeit, s készült külön a roma diákjai óráira?*
14. *Mutassa be röviden, milyen igényei vannak a roma diákoknak! Mivel szokott külön készülni?*
15. *Vett-e részt az elmúlt 10 évben bármilyen képzésen, amely a romák oktatásáról szólt volna?*
16. *Mit gondol, szükségesek másféle módszerek alkalmazásai a roma diákoknál?*
17. *Az előbbi választ fejtse ki egy mondatban! (Miért szükséges?/Miért nem szükséges?)*
18. *Ön részt venne-e hasonló témájú képzésen?*
19. *Ha tud, nevezzen meg iskolákat Bihar megyében, ahol a diákok több mint 70%-a roma!*
20. *Kérem, mesélje el pár mondatban az elmúlt 10 év legemlékezetesebb roma diák-történetét!*

Mindezen kérdésekkel azokra a hipotéziseimre kerestem a választ, melyek szerint Bihar megyében az elmúlt tíz évben csak kis mértékben változott a romák oktatása, a pedagógusok többsége nem alkalmaz külön módszert tanításukra, melyhez a hiányos képzések is hozzájárulnak, illetve az online oktatás időszakában még jobban csökkent a romák oktatásban való részvétele.

2.1. A kutatás eredményei

A kutatásban 50 pedagógus vett részt, akik mindannyian Bihar megye olyan településein tanítanak, mint Bors, Élesd, Nagyvárad, Margitta, Kécz, Monospetri, Nagykágya és Székelyhíd. A válaszadók 44%-a 1-4. osztályos tanítónő, 31%-a általános iskolai tanár, 25%-a pedig liceumban oktat. A tantárgy szerinti eloszlás nagyon változatos, hiszen a megkérdezett kollégák között szerepel angol, biológia-kémia, földrajz, informatika, magyar nyelv és irodalom, matematika, fizika, vallás, német, testnevelés és történelem szakos tanár és tanító is.

A következő kérdéskör a diákok létszámát, a roma diákok eloszlását célozta meg. Ezen számadatok szerint a legtöbb pedagógus (72,3%) 100-nál több diákot tanít. 17,2%-nak pedig csupán roma diákjai vannak, 40%-nak kb. 20%-a roma diák, a többi válaszadónál pedig kb. fele-fele arányban oszlanak meg a roma és nem roma diákok.

A harmadik témája a kérdőívnek a roma diákok jelenlétére és teljesítményére kérdezett rá. Miszerint 35%-a a válaszadóknak azt állította, hogy a roma diákok 90-100%-ban jelen vannak az órákon, 35% szerint 60-70% vesz részt, 15% szerint a fele van jelen, 15%-a a válaszadóknak mondta, hogy 10% alatt járnak iskolába a cigány gyerekek. Online órákon a jelenlét csökkent: 29%-a szerint 10% alatt, 15% mondta, hogy 90-100%-ban vettek részt az online tanításban. A következő kérdés a tanmenet követelményeinek 80%-os teljesítményére kérdezett rá: 57 % mondta, hogy 10% alatt, 3 pedagógus mondta, hogy 90-100%-ban teljesítik a roma diákok a követelményeket.

A következő fejezetben a pedagógusoknak jellemezniük kellett roma diákjaikat és azok életkörülményeit. Az utóbbiból az alábbiakban idézek néhányat:

„Vannak rendes körülmények között élők, de valakik nagy szegénységben is élnek.”

„Anyagilag hátrányos helyzetben.”

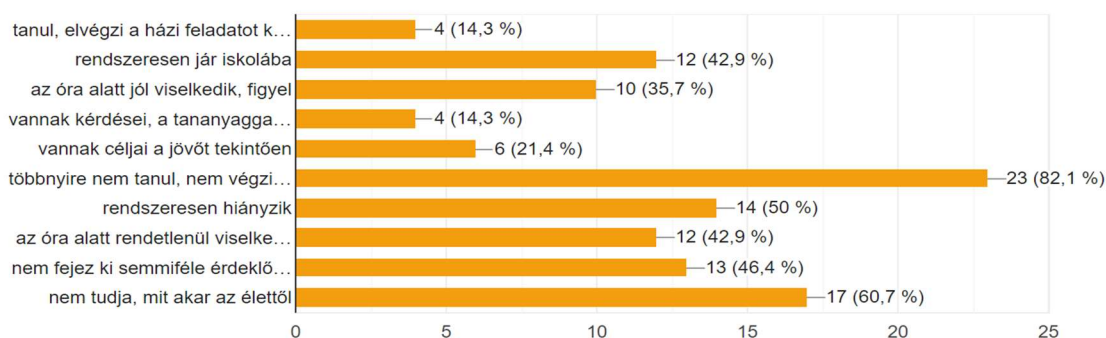
„Általában sokan kis helyen, nem megfelelő körülmények között.”

„Hátrányos helyzetben.”

„Városi környezetben élő roma gyerekek, legtöbbször egészen elfogadható anyagi körülmények között, tömbházlakásban élnek. Sok esetben elég rendezetlenek a családi körülmények, elvált szülők, nevelőapák és nevelőanyák, elég kusza rokoni kapcsolatok.”

„Van olyan, akinek szülei autóval is rendelkeznek, készülőkben lévő fürdőszobával, noha 3 gyermekes családról van szó. Legtöbbször viszont 4-5 gyermekes családban vannak, nagyon szegény és rossz életkörülményekkel.”

A következő ábrán pedig a roma diákok jellemzése olvasható:

2. ábra: A roma diákok jellemzői
Forrás: saját szerkesztés

A pedagógusok 63%-a mondta, hogy változott a romák oktatása az elmúlt tíz évben, de csak keveset pozitív irányba; 8% mondta, hogy semmit sem változott; 14%-a szerint igen, sokat változott pozitív irányba; 14%-a szerint változott, de negatív irányba.

25%-a a válaszadóknak egyáltalán nem készül külön feladattal a roma diákoknak, 39% naponta teszi ezt, 17% hetente, 14% pedig csak havonta 2-3 alkalommal. 72% pedig azt válaszolta, hogy igen, szükséges más módszerek alkalmazása a cigány diákok tanításában. A módszerek kifejtése közül az alábbiakban idézek:

„A játékos és változatos tevékenységeket szeretik, de képtelenek a fegyelemre. Nagyon-nagyon nehéz őket motiválni, tantárgy-téma-állapot/hangulatfüggő, legtöbbször nem is sikerül. Ilyen értelemben szinte nem is létezik igazán hatékony módszer. A legkisebb erőfeszítésre is nehezen lehet őket rávenni.”

„Szükséges, hogy lassabb tempóval haladjunk az órákon, annak érdekében, hogy meg tudják érteni a tanultakat.”

Az utolsó kérdéskör válaszai szerint a válaszadó pedagógusok 79%-a soha nem vett részt roma diákok oktatásáról szóló képzésen, 82%-a szívesen jelentkezne hasonló témájú továbbképzésekre.

A kutatás utolsó pontjában a pedagógusoknak el kellett mesélniük egy-egy roma diákos történetet, melyből az alábbiakban idézek:

„Szentjobbi roma tanítványaim tavaly nyáron, a nemzeti felmérés előtt egy teraszon kértek és kaptak tőlem szóban segítséget a másnapi magyar vizsgára. Mind meg is írta az átmenőt.”

„Egy roma diákokból álló osztállyal szerveztünk kirándulást Fekete-Erdőre. Miután hazajöttünk, kértem a gyerekeket, hogy írjanak a kirándulásról egy beszámolót. Az egyik kislány, aki még soha nem látott addig hegyeket, azt írta, hogy még soha életében nem látott olyan szépet, mint Fekete-Erdőn.”

„Szavalóversenyre vittem roma diákot, nagy kihívás, bátor helytállás.”

„Van egy román anyanyelvű roma kisdiák az osztályomban, akinek az édesanyja mindenkinek mondja, hogy az ő fia magyar osztályba jár és megtanult írni-olvasni, míg a román osztályokba járó roma gyerekek nagy része még 4-ik osztály végére sem tud írni-olvasni.”

„Az egyik diákom, Aranka, nem jött napokig iskolába. Meglátogattam az otthonában, a cigánysoron, az anyja szült, ő vigyázott a csecsemőre. Azt ígérte jönni fog. Jött egy napot, újra nem egy héttig. Elmentem és „megfenyegettem” a szülőket, hogy feljelentem őket: nem egy 8 évesnek születtek babát. Engedték iskolába. Jól tanult. Szalagfőnök lett egy olasz cipőgyárban, mivel tudott írni, olvasni, számolni, és beszélt a többi cigánymunkás nyelvét, plusz románul és magyarul. Pár év múlva mesélte, milyen hálás, hogy akkor „nem engedtem el a kezét”, a gyereket is hozzám íratva.”

„Arra kért egy roma gyerek, hogy vigyem haza magammal, mert az én gyerekem akar lenni.”

„A roma diákok általában véve kiemelt bizalommal vannak az irányomban, mert tiszteltem őket az emberi méltóságuk miatt. Nincs kiemelkedő történetem, de a kölcsönös tisztelet nyilvánvaló.”

„3 évvel ezelőtt kaptam egy második osztályt, melynek 50%-a írástudatlan roma gyerek volt. Délutánonként, mikor a többi gyerek elment, ott maradtunk, tanultunk írni, olvasni, számolni. Mikor megérkezett a fagyos tél, teát főztünk és elfogyasztottuk a finom iskolai keksszel. Karácsonyra már egész jól ment az írás, olvasás. Egyik reggel egy kupac levél várt az asztalon körülbelül ezzel a tartalommal: Kedves tanítónéni! Én nagyon szeretem magát! Megtanított írni, olvasni, elmagyarázta a matekot, teát főzött nekem! Köszönöm magának!”

„Lehűtött forrófejűekről inkább nem beszélek, de megjegyzem, hogy van közöttük NÉHÁNY NAGYON SZORGOS IS!!! Az viszont nagyon fáj, amikor jó fejű lányok a szerelemért elhagyják a sulit! Eddig nekem mindig szót fogadtak, s nagyjából tisztelettel öveztek.”

„2 évvel ezelőtt egy diáklányunk abbahagyta a tanulást és férjhez ment.”

„Ragaszkodóak, szeretetre vágyanak. Sok roma gyerek hamarabb a szívembe férkőzött, mint a magyar gyerekek többsége.”

„Munkahelyet változtattam, de itt sem szerettem volna lemondani a családlátogatásról. Így aztán a roma családokhoz is el kellett látogatnom, mert nem szeretek különbséget tenni. Kicsit félve indultam a cigánysorra. A kollégák sem biztattak, mondván, hogy veszélyes. Roppant kellemes emlék marad, hogy pozitív dologként élték meg a családok, akikhez ellátogattam. Vártak, fogadtak, megkínáltak tőlük telhetően, meséltek és a legfontosabb, hogy ettől kezdve közreműködőbbek lettek.”

„-Tanultál?”

-Nem!

-Gyere ki a térképhez, lássuk mire emlékszel...

-Jó!

Nekem gyanús volt, hogy ennyire könnyen beleegyezett.... Megmutattunk pár dolgot együtt és küldtem volna a helyére... Azt mondja nekem...

-Nem lehetne, hogy itt maradjak még egy kicsit? Olyan jó szaga van mindig a tanárnőnek..."

„Egy gyengén látó, nagyon tehetséges roma leány került a teológia profilú osztályunkba. Az édesanyja vele "járta ki" az iskoláit, ma már egyetemi oktatásban vesz részt. Példaértékű ez a szülői hozzáállás.”

2.2. Kitekintés: a mese mint identitást meghatározó elem

Az irodalom a kulturális jegyek közvetítésének és megőrkítésének egyik kiemelkedő eszköze. Fontos szerepe van a nemzeti öntudat kialakításában, a nemzettulajdonságok feltérképezésében. Legfőbb jellemzői közé tartozik, hogy örök érvényű, maradandó és átörökíthető, éppen ezért nagyon fontos eszközként szolgálhat a roma diákok tanítása esetében. Az irodalmon belül kiemelkedő szerepet tulajdonítanak a roma meséknek, mely világ közelebb áll a cigány gyerekekhez, s így jobban tudnak azonosulni a hallottakkal. A roma mesék feltérképezése a hatvanas években indult meg, amikor is a nyelvészek kutatni kezdtek a roma nyelvvel kapcsolatban. Ezután sorban jelentek meg tanulmányok, gyűjtemények, melyek ezt a kérdéskört tematizálták, majd a kommunizmus ideje alatt a kutatás intenzitása erőteljesen csökkent. Nem tisztem ezen tanulmányomban mélyebbre ásni ebben a témában, viszont kiemelném, hogy a cigány mesék között találunk mitológiai meséket, állatmeséket, tréfás meséket, mondákat, varázsmeséket és példázatokot is. Történeteket, melyekben megjelennek olyan identitást meghatározó motívumok, mint a „szerecsse és gazdagság keresése”, az „ártatlanul üldözött” vagy a „fehér ember szerepe”. Illetve legtöbb esetben már maguk a mesecímek is cigány kulturális jegyekre épülnek.

Mindezen tények miatt tartottam fontosnak, hogy valamiféleképpen kerüljenek be a roma népmesék az oktatásba. Legyenek eszközök, melyekkel közelebb hozzuk a cigány tanulókat az iskola világához, identitáskeresésük útjának végéhez, illetve a többségi társadalom gyermekei is ismerjék meg jobban a roma kisebbséget. Első lépésként a nagyváradi Tanítók Háza képzés kínálatába az elmúlt évben beépítettünk egy kurzust, melynek fő témája a roma diákok oktatása volt. A pedagógusok egy alapképzést kaptak a cigány történelemről, kultúráról, oktatási helyzetükről, a roma irodalomról, majd közös oktatási módszereken ötleteltek. Ennek a képzésnek a hozadékai olyan óratervek, melyeket különböző roma mesékre építettek a tanárok. A magyar nyelv és irodalom tanártól kezdve a torna és az angol szakos kollégán keresztül a biológia tanárig mindenki arra törekedett, hogy cigány mesékkal vigyék közelebb a témát a roma diákokhoz. Mindezen módszerek összegzésére egy következő tanulmányban kerül sor, viszont előzetesen fontos kiemelni, hogy a részt vevő kollégák mindannyian pozitív tapasztalatokkal összegezték a munka eredményét, illetve a diákok részéről is megnyílt egyfajta érdeklődés, egyfajta motivációs faktor az oktatásban.

Összegzés, következtetések

A kutatás előtt megfogalmazódott hipotézisek beigazolódtak, hiszen az eredmények azt mutatják, hogy bár a pedagógusok szerint változott az elmúlt tíz évben a romák oktatása, de csak keveset pozitív irányba. A válaszadó kollégák közül a többség szerint a hatékony tanításhoz szükséges más módszerek alkalmazása a cigány diákok tanítására, viszont kevesebben alkalmazzák azokat időhiány, módszerhiány miatt. Éppen ezért a pedagógusok többsége szívesen részt venne hasonló témájú képzéseken.

A tanulmány összegzéseként elmondható, hogy a romániai iskolarendszer még mindig nem kedvez a cigány gyerekeknek. Bihar megyében még mindig élnek olyan negatív sztereotípiák, melyek nem könnyítik meg az amúgy is hátrányos helyzetből érkező cigány gyerekek iskolai életét. A romák oktatásáról szóló kutatások Bihar megyében és általában Romániában (országosan) is még kevesek, pedig a pedagógusok nagy részének van tapasztalata a romák tanítása terén. S bár a romák anyagi, szellemi hátterei javuló tendenciát mutatnak, még mindig sok a hátrányos helyzetből érkező roma gyerek, éppen ezért az iskolai életben való részvételük még mindig negatív képet mutat.

A roma diákok iskolai, tanulási és tanítási helyzetének javítása érdekében a következő megoldáskulcsokat összegeztem: számukra olyan iskolák szükségesek, amelyek motiválnak, munkafolyamatot díjaznak, releváns tartalmakat tanítanak, figyelembe veszik a tanulók életkori és kulturális sajátosságait, hatékony osztálytermi gyakorlatokat alkalmaznak. Ide szükségesek olyan pedagógusok, akik kellően problémaérzékenyek, nyitottak, képesek a szakmai megújulásra, türelmesek, önkritikusak, konstruktívak, plurikulturálisak és igazán elhivatott pedagógusok. Ahol ilyen típusú iskolákra nincs lehetőség, oda ajánlatos a mediátor intézmények bevezetése, melyek korrepetálnak, segítenek leküzdeni a tanulási nehézségeket, kapcsolatot teremtenek az iskola és a roma közösségek között, kulturális programokat szerveznek. De mindezek sikerességének feltételei a felmérő, diagnosztizáló kutatások, illetve a roma diákokról, s azok tanításáról szóló képzések indítása.

Irodalom

- Beck Z. 1998. Egy irodalom teremtődése. Az identitásképzés problematikája a magyar nyelvű cigány irodalomban. *Iskolakultúra* 8(9): 55–66.
- Dávid-Kacsó Á. 2017. Útvész: roma gyermekek a romániai oktatási rendszerben. *Erdélyi Társadalom* 15(1): 43–56.
- Fleck G.–Szulay P. 2013. *Kérdések és válaszok a cigányságról*. Budapest: Napvilág Kiadó.
- Horváth-Kováts Sz. 2022. A romák sérülékenysége: iskola és munka. *Transindex*. <https://multikult.transindex.ro>. (letöltve: 2024. 01. 12.)
- Jakab J. 2019. Roma oktatási helyzetkép Hargita megyében – pedagógusi viszonyulások. *Metszetek* 8(2): 75–92.
- Abajo Alcade, J. E. 2008. *Cigány gyerekek az iskolában*. Budapest: Nyitott Könyvműhely.
- Szolár É. 2007. A cigány gyerekek esélyei a romániai iskolarendszerben. *Új pedagógiai szemle* 57(7–8): 88–100.
- <https://epa.oszk.hu/00000/00035/00115/2007-07-ht-Szolar-Cigany.html> (letöltve: 2024. 07. 19.)
- Toma S. 2017. MigRom – a romániai romák migrációjának mintázatai, kapcsolatok és hatások itthon. *Erdélyi Társadalom* 15(1): 121–125.